

obrađene s obilnom uporabom slavenske napose ruske teološke i kano-nistička literature, koja je inače teško pristupačna. Ima dakako u knjizi i slabijih stranica, a i autorovoj latinštini moglo bi se štošta prigovoriti. Naziv »pravoslavni« ne prevodi »orthodoxus« nego zadržava i u latinskom naziv »pravoslavus« (n. pr. Ecclesia pravoslava Ser-bica itd.) slijedeći u tom primjer P. Tyszkiewicza. Tomu ne bi bilo prigovora, samo autor u tom nije dosljedan, pa s jedne strane katkada i cijelu nesjedinjenu istočnu crkvu naziva »pravoslava« (n. pr. str. 28. 41 itd.), a s druge zadržava ipak i izraz »orthodoxus« (na pr. str. 41 »matrimonium orthodoxum« itd.). Predaleko ide autor, kada »pravoslavlje« prevodi (str. 59) sa »pravoslavija« (možda bi išlo »pravo-(str. 53) sa »incurantia«, a imamo za to dobru latinsku riječ »in-slavismus«?), ili kada srpski izraz »prenebregavanje« prevodi curia«. Tu dakle nema mjesta autorovom izgovoru »ne sensus pravoslavorum versionibus obscuretur, linguae latinae elegantiam non nimis curavimus.« (str. VI).

U općem popisu upotrebljene bibliografije (str. 9) ni u posebnom popisu literature, (str. VII), koja je za autora najvažnija, jer radi o Bračnim pravilima, ne nalazimo dobroga prikaza Bračnih pravila, koji je objavio pok. prof. Dr. I. A. Ruspini u Katoličkom Listu (Zagreb, 1933 br. 45 do 50) ni njegovog članka »Postupak za sudove u srpskoj pravoslavnoj crkvi« (ibid. br. 52). Izmakla mu je i interesantna radnja starine profesora Živojina M. Perića: »Eugenika u srpskom bračnom pravu« (Mjesečnik pravn. dr., Zagreb, 1938 str. 329 sll.), a isto tako radnja Dr. M. Belića, Pravna narav braka (Bogosl. Smotra, Zagreb, 1935 str. 255 sll.). U mnogom bi zacijelo autor modificirao svoje izvode, da je zagledao u publikaciju: »U zaštiti bračnih pravila srpske pravoslavne crkve« (Sr. Karlovci, 1934), u kojoj su kompilatori tih bračnih pravila subotički sveučilišni profesor Sergije Troicki i srijemskokarlovački odvjetnik Stevan Simeonović-Čović sabrali sve svoje polemičke članke i napise o tim bračnim pravilima, pa je tako ova publikacija njihov najautentičniji tumač.

Ipak je studija vrijednog našeg mladog naučnjaka dobra stvar koja zaslužuje da se nabavi i s pomnjom pročita. Može se naručiti u Ljubljani kod »Mladinske založbe« (Stari trg 30) ili kod »Jugoslavenske knjigarne« uz cijenu od Din 70.—

Dr. Fr. Herman.

Seiterich Dr. Eugen, Wege der Glaubensbegründung nach der sogenannten Immanenzapologetik. Freiburg im Breisgau 1938. Herder. 3 — str. XVI i 166. Geheftet RM 4.50.

Pitanje imanentističke obrane religije i opravdanja kršćanstva, koje je pred koji decenij izazivalo tolike diskusije, nije ni danas pre-stalo biti aktuelnim. Ono je možda aktuelnije nego ikad. Ne, istina, više u formi isključivo kritičkoga rasuđivanja, koliko u obliku sve prostranijeg i zamašnijeg pokreta, koji se hvaća širokih narodnih slojeva i koji imanentističke zasade servira u razvodnjenom obliku. No upravo zbog ovoga posve je opravdano i potrebno nastaviti s ispitivanjem imanen-

tističkih načela polazeći na izvore. Ovaj cilj, izgleda, imao je pred očima autor knjige »Wege der Glaubensbegründung«.

U prvom dijelu pisac izlaže nauku nekih glavnijih predstavnika imanentizma: Ferdinanda Brunetiërea, L. Ollé-Laprunea, Georges-a Fonsgrivea i Blondela. Ova izlaganja su prilično iscrpiva. U nekom smislu i preveć iscrpiva. I nasuprot premalo sintetična. Pisac pazi na to, da što vjernije izloži piščevu misao, i to je sigurno posve opravdano. No posve je suvišno — ne jednom, nego gotovo stalno — doslovce navoditi misao raznih autora u tekstu rasprave i tu istu stvar onda doslovce navoditi u originalu. Navodi u originalu mogu biti vrlo brojni i opsežni, ali samo onda kad za to postoji razlog: bilo po tom, što je stvar sporna, bilo po tom, što originalni navod može unijeti novo svijetlo i omogućiti dublje i potpunije razumijevanje stvari. No ovdje, u većini slučajeva ne radi se ni o jednom ni o drugom. Pisac citira u beskrajnost, tako da sami citati pod tekstom zauzimaju oko polovinu knjige.

Obrađujući Blondela, kome je inače posvećen najveći dio prvog dijela pisac se s pravom poziva na njegovo djelo »Action« i bilo je uputno što je upravo uzastopce slijedio razvitak Blondelove misli u tom kapitalnom njegovom djelu. No i sam interes studije a i pravednost prema piscu bili bi tražili, da se pisac više osvrnuo i na ostala Blondelova djela, članke itd., koja on uostalom (barem djelomice), ali samo imenom spominje na jednom mjestu.

Nerazumljivo nam se također čini, zašto pisac bez ikakvog posebnog opravdanja, spomenuvši tek Kanta kao preteču imanentizma, počinje jednostavno od kardinala Dechamps-a odnosno Brunetiëresa, kao da bi oni bili prvotni i duboki začetnici imanentizma, iako njegovo duboko korjenje seže mnogo dalje i od samoga Kanta. Ne znamo također zbog čega je pisac zaustavio svoje istraživanje pri Blondelu, kad bi njegova studija — pretežno historičko-kritičke naravi — mnogo dobila, da je prikazao imanentizam u svom logičnom produljenju, da je pokazao kuda vodi jednog Le Roya i one koji su se, na rubu kršćanstva, poslužili tom naukom i njenom metodom.

U drugom dijelu pisac u nekoliko poglavlja daje pregled diskusije o imanentizmu: u Francuskoj, mišljenja pristalica i protivnika, zatim stav njemačkih autora i konačno stav Crkve. Ovo izlaganje ne daje dovoljno jasne slike o mišljenju samog pisca, jer se on i opet, gotovo isključivo, oslanja na izvave drugih autora. Ali ukoliko se autorovo mišljenje konačno i pokazalo u posljednjem poglavlju (Zusammenfassung und Würdigung), ono se više ograničilo na konstatacije, nego na pravo kritičko ocjenjivanje. To ne opravdava ni piščeva izjava na početku, da je njegova studija historičke naravi, jer mi ne možemo usvojiti nazora izvjesnih suvremenih historičara, koji smatraju da je doktrinarna istina sekundarna u povijesnom obrađivanju. Toga mišljenja sigurno ne zastupa ni sam g. Seiterich i vjerojatno je da nedostatak dublje kritike imanentizma dolazi više otud što pisac nije dovoljno duboko i svestrano zahvatio stvar već na početku.

No kraj svih ovih posve ozbiljnih nedostataka, ne ćemo reći da bi Seiterichovo djelo bilo bez vrijednosti. Naprotiv, ono pruža leti-

mičan, nepotpun ali ipak koristan pregled nekih momenta iz razvoja imanentizma i kao takvo može poslužiti svakome tko želi zaći u problematiku imanentizma.

Dr. Đuro Gračanin

Dr. Georg Feurer, Unsere Kirche im Kommen. Begegnung von Jetztzeit und Endzeit. Freiburg im Breisgau, 1937. Herder. — 8 — str. 228.

Georg Feurer pokušava u ovoj svojoj knjizi dati sintetički i prilično originalan prikaz o istinskoj stvarnosti Crkve, kako bi upoznao katolike a i ostale ljude, kojima je do istine, sa značenjem i zamašajem Crkve u životu pojedinca kao i čitavog ljudskog društva. Po samim poglavljima i naslovima odsjeka (Put k Crkvi, Činjenica objave, Podrijetlo Crkve, Crkva i povijest, Crkva i kultura itd.) čovjek ne bi očekivao šta nova i posebno značajna u samoj obradbi stvari. Uistinu ta naoko jednostavna poglavlja kriju u sebi jedno novo gledanje na te stare i već toliko puta obrađivane probleme.

Pisac polazi sa stajališta da je Crkva stvarnost unutar koje sve se odigrava. Crkva je, kaže on, jedna objektivna veličina, koja proizlazi otud što se Krist objavio i što nas je spasio i ona po Božjim planovima raste i djeluje. Ona je sama kao jedan krug koji sve obuhvaća. Ljudi se mogu unutar ovoga kruga ovako ili onako kretati, ali izvan ovoga kruga ne mogu nikako živjeti ili koracati. Ovu veliku apologetsku i dogmatsku istinu obrađuje pisac u svim smjerovima i pokazuje kako je Crkva zadrila u život čovječanstva i kako se upravo cio život njegov odvija u vezi, u odnošaju s Crkvom. Ovaj objektivni izgled Crkve dolazi od Krista, od njega ujedno potječe sva njezina vrijednost, u njemu i po njemu samo moguće je konačno Crkvu posve shvatiti. Crkva je nešto što počiva samo u sebi, kao mistično tijelo Kristovo, i stoga ona ne obavezuje tek po dobru koga čini. Zbog toga ljudi nisu razriješeni dužnosti prema Crkvi zbog zla koje se u njoj dešava. Zlo je tajna i pred tom tanom treba se držati kao i pred tajnom stvaranja, otkupljenja itd.

Ovo je sigurno posljednje istina. Ipak čini nam se pretjerano, kad pisac piše: »Es gibt darum keine Theorie über das Böse, sondern wir müssen mit Paulus von einem Geheimnis des Bösen sprechen«. (str. 147. Nesumnjivo je da je zlo u svojim zadnjim konsekvencama ili bolje reći u svojim najvećim dubinama misterij, koga nikad ne ćemo do dna razjasniti. No postoji filozofsko, teoretsko objašnjenje zla, koga je Crkva usvojila i držimo, da je upravo bilo potrebno to objašnjenje utkati, na ovom mjestu u samo izlaganje.

Međutim bez obzira na ovaj nedostatak mora se reći, da je pisac uspio vrlo snažno prikazati kako stvarnost Crkve zadire u ljudski život ne samo putem sakramenata, nego i putem svog cjelokupnoga djelovanja. Kako je Crkva zadrila u problem ličnosti, problem kulture, naroda i onoga specifično ljudskoga života, sa svim njegovim slabostima i kako unutar tih slabosti i dapače preko njih djeluje i stvara. On pokazuje i kako sama ustanova papinstva, papin autoritet i nepogrješivost usko se vežu uz ljudsko bivovanje. Kako je čitava zajednica Crkve u najužem jedinstvu s dubokim životom samoga presvetog Trojstva.